

CAHİT SITKI VE ORHAN VELİ'DE YALNIZLIK DUYGUSU

Öğr. Gör. Rıza BAĞCI

Dokuz Eylül Üniversitesi

Buca Eğitim Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü

Anahtar Kelimeler: Cahit Sıtkı Tarancı, Orhan Veli Kanık, Yalnızlık Duygusu

ÖZET

İnsanlar hayatlarının çeşitli anlarında kendilerini yalnız, yapayalnız hissetmişlerdir. Özellikle çağımız insanı, bu duyguyu diğer çağlardaki insanlara göre daha kuvvetle yaşamış ve halen yaşamaktadır. İşte bu araştırmada en güzel ifadesini Cumhuriyet döneminin tanınmış şairlerinden Cahit Sıtkı Tarancı ve Orhan Veli Kanık'ın şiirlerinde bulan yalnızlık duygusu üzerinde durulmakta ve bu duygunun nasıl işlendiği incelenmektedir.

SUMMARY

It is well known that people has felt themselves loneliness in different moments of their lives. Especially the man of present age had experienced this feeling stronger than those lived in previous times, and this experience has still been going on. In this study, the feeling of loneliness expressed the most beautifully in the poetries of Cahit Sıtkı Tarancı and Orhan Veli Kanık, who are well known poets of the period of the Republic of Turkish and how they express this loneliness in their writings have also been revealed.

GİRİŞ

İnsanlar, yüzyıllar boyunca hayatta, bir çok anlarında kendilerini yalnız, yapayalnız hissetmişlerdir. Bilhassa yüzyılımızın insanı bu duyguyu diğer çağlardaki insanlara göre daha kuvvetle yaşamış ve halen yaşamaktadır. İşte günümüz insanının yaşadığı ve halen yaşamakta olduğu bu duygu, en güzel ifadesini Cahit Sıtkı'nın ve Orhan Veli'nin şiirlerinde bulmuştur. Onlar günümüz insanının derinden yaşadığı bu duyguyu kuğunun son şarkısı kadar güzel olan şiirleriyle dile getirmişlerdir.

Cahit Sıtkı ve Orhan Veli birçok şiirinde ölüm korkusu ve yaşama sevinciyle beraber yalnızlık duygusunu da işlemişlerdir. Denilebilir ki bu iki şairin en çok kullandıkları temlerden birisi de yalnızlık duygusudur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında yetişen ve İkinci Dünya Savaşı yıllarında en güzel eserlerini veren bu iki büyük şairde yalnızlık duygusu çok kuvvetlidir. Cahit Sıtkı Yalınzlık Macerası aldı şiirinde derinden hissettiği bu duyguyu şöyle anlatır:

Öyle yalnız kaldım ki hayatımda
Kimi gün öldüm kimi gün ilâh oldum
Çok zaman annemin dizlerine hasret
Koydum başımı kendi dizlerime
Doya doya ağladım.

Paylaşırsa dost paylaşmış
İnsanın dardını sevincini
Dost ümidiyle ortalığa düşmeye gör
Hangi kapıyı çalsan kimseler yok
Hangi omuza dokunsam yabancı çıkar.

Aşık mı olmadım tapınırcasına
Bir Mecnun geçti o çöllerden bir de ben
Diş mi çektirmedim âlemde Kerem gibi
Ferhat gibi güz mü sallamadım dağlara
Ne Leyla yâr oldu bana ne Aslı ne Şirin.

O gün bugün sırtımı kendim sıvazlıyorum
Sabahları sokağa çıkmadan evvel
Cesaret şairim cesaret
Kendi saçlarımı okşuyorum geceleri
Sevgilimin saçları niyetine (1)

Orhan Veli de Cahit Sıtkı gibi aynı yalnızlık duygusu içindedir. Bir şiirinde

Ben ki yalnızım bu dünyada (2)

diye feryat eder.

Yalnızlık duygusu ile ölüm korkusu, boşluk hissi, can sıkıntısı, avarelik arasında yakın bir ilgi vardır. Cahit Sıtkı ve Orhan Veli'nin şiirlerinde en çok bu duyguların terennüm edilmesi, iç içe birlikte anlatılması tesadüfi değildir. Mesela Cahit Sıtkı'nın meşhur Otuz Beş Yaş şiirinde ölüm korkusu ile birlikte yalnızlık duygusu da işlenir:

Hayal meyal şeylerden ilk aşkımız;
Haturası bile yabancı gelir.
Hayata beraber başladığımız
Dostlarla da yollar ayrıldı bir bir;
Gittikçe artıyor yalnızlığımız. (3)

Menfi bir özellik taşıyan bu duyguların kaynağı hemen hemen aynıdır: Din, tarih ve gelenekle bağları koparma. "Cahit Sıtkı ve Orhan Veli nesli, ailelerinden ve okullarından kendilerini derinden ikna

eden samimi ve hakiki hiç bir inanç edinmemişlerdi. Onlarda daha önceki nesillerin adeta boşluk duygusundan kurtulmak ister gibi sarıldıkları din, tarih ve geleneğe ait bir şey yoktu.” (4)

Din, tarih ve geleneğe sımsıkı bağlı, bütün benliğiyle bunlara gönülden inanmış eski şairlerimizle Cahit Sıtkı ve Orhan Veli arasında tam bir tezat vardır.

Kogıl ölüm endişesin aşıklar ölmez bâkidir
Ölüm aşkın nesidir çün nûr-ı İlahîdir

Ölümden ne korkarsın çünkü Hakk'a yararsın
Bil ki ebedi varsın ölmek fâsidler işidir. (5)

diyen Yunus, ölüme meydan okur. Mevlana'ya göre de ölüm bir “şeb-i arus” yani düğün gecesidir. “Bütün eski Türk edebiyatına bu görüş hakimdir. Dini inançları tam olan eski insan, öldükten sonra öbür dünyada ebedi saadet ve huzura kavuşacağından emindi.” (6)

Tanzimat'tan sonra ise durum değişir. Batının ilim ve felsefesiyle eski inançlar arasında bocalayan Türk aydınları tam bir bunalım ve buhrana düşer. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Tanzimat'tan sonraki edebiyatımıza “Medeniyet Buhranı Edebiyatı” adını vermesi boşuna değildir. Batıdan gelen düşüncelerle eski inançlar arasında meydana gelen çatışma Tanzimat'tan sonra yetişen Türk aydınlarının hayat ve eserlerinde büyük buhranlara sebep olur.

Eder isyanıma gönülümde nedamet galebe (7)

diyen Şinasi tezatlar içinde yaşar.

İlk eserlerinden biri olan Garam'dan itibaren felsefi fikirler içinde bocalayan, bir türlü içinden çıkamadığı sorularla bunalan Hâmit, Mehmet Kaplan'ın ifadesiyle “Hiçbir vakit insicamlı bir dünya görüşüne sahip olamaz.” (8)

I. Meşrutiyet devrinde Beşir Fuad'ın bilek damarlarını keserek intihar etmesi, bu devir Türk aydınının yaşadığı medeniyet buhranını ve trajedisini çok açık bir şekilde gösterir. (9)

Huzur içinde bulunan “gülüp oynayıp dünyadan kâm alan” divan şairine karşılık Fikret, İstanbul'da “sisler içinde kalır”, “zulmet-i kabre benzer bir zulmet” içinde yaşar ve

Karanlık: Her taraf, her şey karanlık, bin hazin yeldâ! (10)

diyerek feyrat eder.

Tanzimat'tan sonra yetişen hemen bütün nesiller bu bunalım ve buhranı yaşamışlar, hayatlarını saran bu derin boşluğu “ense köklerinde” hissetmişlerdir.

Servet-i Fünun devrinde Tevfik Fikret, bu boşluğu en iyi hissedenlerden biridir. O kendisini çoğu zaman yalnız, yapayalnız görmüştür:

Bütün boşluk: Zemin boş, âsman boş, kalb ü vicdan boş
Tutunmak isterim, bir nokta yok pîş-i hasarımda

Bütün boşluk: Döner bir hiç-i mühiş civarımda;
Döner beynim beraber; ihtiyarım, sanki bir sarhoş (11)

Dünyayı saran boşluğu hissetmeyelim
Peymaneyi boş bırakma doldur sâki. (12)

diyen Yahya Kemal bile bu boşluğu hissetmiş, kendini yapayalnız görmüş ve “bir nevi nihilizm demek olan rindlik felsefesinde ve içkide karar kılmıştır.” (13)

Cahit Sıtkı'ya gelince o, bu dünyada “şaşıp kalan”, “nasıl adım atacağını bilmeyen”, “gece ve gündüz kasvet içinde olan”, “bulutlar sisler içinde bunalan”, “gök mavisine hasret” yani huzura, saadete hasret bir şairdir. Hiçbir şey onun bu durumunu

Şaşırdım kaldım nasıl atsam adım;
Gün kasvet gece kasvet.
Bulutlar sisler içinde bunaldım
Gök mavisine hasret. (14)

mısraları kadar anlatamaz.

Şair öylesine bunalır, sıkılır ve kendisini öylesine yalnız hisseder ki daha 21. yaşında hayatının baharında iken doğduğuna, dünyaya geldiğine, büyüdüğüne pişman olur. Annesinin karnında yaşadığı o mutlu günlere özlem duyar. Cahit Sıtkı, Anne Ne Yaptım? adlı şiirinde bu duyguyu şöyle dile getirir:

Anne sana kim dedi yavrunu doğurmayı?
Sanki karnında fazla yaramazlık mı ettim?
Senden istemiyordum ne tacı, ne sarayı;
Karnında yaşıyordum, kafiydi saadetim.

Bir kere doğurdunsa, sonra niçin büyüttün?
Kundakta, beşikte de bir zahmetim mi vardı?
Koynundan niçin atın yavrunu bütün bütün?
Bilmiyor muydun ki o yalnızlıktan korkardı.

Sütünden tatlı mıdır, anne, sanki bu hayat?
Bana sorsana anne yaşamak bir hüner mi?
El aç, yalvar gündüze, geceye boyun uzat
Bu uğurda bir ömür çürütmeye değer mi?

Karnında yaşıyordum, kafiydi saadetim!
Anne istemiyordum ne tacı, ne sarayı!
Anne, karnında fazla yaramazlık mı ettim?
Anne, sana kim dedi yavrunu doğurmayı? (15)

Aynı sıkıntılar içinde kıvranan, kendisinin aynı yalnızlık duygusu içinde bulan Orhan Veli'nin İnsanlar II adlı şiirinde de bu anneye dönüş ve çocuklaşma arzusu çok açık bir şekilde görülür:

Her zaman, fakat bilhassa
Beni sevmediğini
Anladığım zamanlarda
Görmek isterim seni de
Annemin kucağından
Seyrettiğin insanlar gibi
Küçüklüğümde... (16)

Kültür "bir milleti millet yapan, onu diğer milletlerden farklı kılan hayat tezahürlerinin bütünü" (17) olarak tarif edilir. Dil, din, tarih, gelenek, dünya görüşü ve sanat başlıca kültür unsurlarını teşkil eder. Mensubu bulunduğu milletin bu kültür değerlerine karşı sırt çeviren kimseler, kendilerini o toplum içinde yalnız, kimsesiz hissederler ve toplumla onlar arasında bir uyumsuzluk ortaya çıkar. Toplumla kişi arasındaki bu tezat kişiyi huzursuz bir hale getirir. Böyle bir insan için hayat manasız bir hale gelir ve hiçbir zaman onu mutlu etmez.

İnsanın kendi dışındaki varlıkları benimseyişi ile yalnızlık duygusu arasında yakın bir ilgi vardır. "Toplumla, dinle yahut kendi dar benliklerini aşan kıymetlerle münasebet kuramayan insanlar ekseriya tabiata giderler. Bu çocukluğa ve anneye dönüş arzusunun değişik bir şeklidir." (18)

Cahit Sıtkı ve Orhan Veli'nin bu tabiata sığınışlarında insanlar arasındaki çok defa sahte olan, riyakarane münasebetlerin de rolü vardır. Onlar hayatları boyunca "riyasız bir yüz aramış" fakat bulamamışlardır. Cahit Sıtkı'nın Sular, Ağaçlar, Kuşlar adlı şiirinde riyasız bir yüzle karşılaşamamanın hüznünü görürüz:

Gam yemezdim, sular, ağaçlar, kuşlar,
Sizinle beraber ve sizin kadar
Beni de öğüten değirmen rüzgâr
lara uyaraktan dönerken böyle,
Alemde ister kış, isterse bahar,
İster bir yaz, ister bir güz olsaydı!
Yeter ki riyasız bir yüz olsaydı!
Gam yemezdim, sular, ağaçlar, kuşlar... (19)

Bu sahte münasebetler, bu riyakar yüzler ve dostların vefasızlığı, iyilik ettiği insanların nankör çıkması, sevdiği kız ile babasının bile kendisini aldatması ve kırması, Cahit Sıtkı'yı insanlar hakkında menfi bir kanaate sürükler. Şair dünyada kendini kimsesiz, garip hisseder ve bu durum karşısında tabiata yönelir. Gariplik adlı şiirinde bu duyguyu şöyle dile getirir:

Babam kırdı beni ilk önce babam
Dosttan gördüm kahrın daniskasını
Nankör çıktı iyilik ettiğim adam
Sevdiğim kız da savdı sırasını.

Bendim hayal üstüne hayal kuran
Gözüm kapalı olduğum zamanlar

Benim başımı taştan taşa vuran
Sandığım gibi değişmiş insanlar.

Garibim dünyada garip nafile
Gelse boynuma dolansa da bahar
Kendi hoş kendi masum sesinizle
Siz söyleyin garipliğimi kuşlar. (20)

Yalnızlık duygusuyla bu tabiata gidiş arasındaki münasebet, Cahit Sıtkı'nın *Yalnızlığa Dair* adlı şiirinde çok daha açık bir şekilde görülür. Cahit Sıtkı bu şiirinde kendisini masmavi gökyüzü, üç adım ötedeki deniz, ağaçlar ve kuşlarla avutmaya çalışır:

Can yoldaşın olmazsa olmasın,
Yalnızım diye hayıflanmayasın.
Eğilmiş üstüne gökyüzü masmavi;
Bir anne şefkatine müsavı;
Üç adım ötede deniz;
Dosttur ne öfkesi ne durgunluğu sebepsiz.
Bir derdin varsa açabilirsin ağaçlara;
Ağaç yaprak verir sır vermez rüzgara.
Ve kış yaz
Dalda kuş eksik olmaz
Dağ başında duman. (21)

Bu tabiata gidiş duygusu, Cahit Sıtkı'da o kadar kuvvetlidir ki "Bahar günü bir cami avlusunda önüne yem serptiği güvercinler" ona "kardeşlerinden daha yakın" gelir. O, insanlar yerine köpeğiyle güllüştür. Kış günü soba başında kedisiyle karşılıklı hülyalar kurar. Onlar, kendi ifadesiyle onun "yoldaşlarıdır." Şairin bu duygularını dile getirdiği *Yoldaşlar* adlı şiirini de buraya almak istiyorum:

Atımla beraber yatar kalkarım,
Müsavidir doğan gündün payımız,
Köpeğimle güllüştüğümüz olur,
Ekin tarlasından kalkınca tavşan.
Kış günü kedimle soba başında
Hülyalarımız karşılıklı açık,
Selamlaşırız bahçeden bahçeye.
Bana kardeşlerimden daha yakındır,
Bir cami avlusunda bahar günü,
Önüne yem serptiğim güvercinler.
Hep mihnet günümün yoldaşlarıdır,
Nuh'un salındaki filler, urullar. (22)

Bu tabiata kaçış ve sığınış Orhan Veli'de de görülür. O da insanlardan uzak, hiç kimsenin yaşamadığı bir diyarda, Mercan adalarda, denizle, ağaçlarla, kuşlarla beraber, başbaşa, içiçe yaşamak ister. *Açsam Rüzgara* adlı şiirinde bu duyguyu ne kadar da güzel anlatır:

Ne hoş, ey güzel Tanrım, ne hoş
Maviliklerde sefer etmek,
Bir sahilden çözümlüp gitmek,
Düşünceler gibi başıboş.

Açsam rüzgâra yelkenimi;
Dolaşsam ben de deniz deniz.
Ve bir sabah vakti, kimsesiz
Bir limanda bulsam kendimi.

Bir limanda, büyük ve beyaz.
Mercan adalarda bir liman.
Beyaz bulutların ardından
Gelse altın ışıklı bir yaz.

Doldursa içimi orada
Baygın kokusu iğdelerin.
Bilmese tadını kederin
Bu her alemden uzak ada.

Konsa rüya dolu köşkümlün
Çiçekli damına serçeler.
Renklerle çözümlse geceler,
Nar bahçelerinde geçse gün.

Her gün aheste mavnaların
Görsem açıktan geçişini
Ve her akşam dizilişini
Ufukta mermer adaların

Ne hoş, ey güzel Tanrım, ne hoş!
İller, göller, kıtalar aşmak.
Ne hoş deniz, deniz dolaşmak
Düşünceler gibi başıboş.

Versem kendimi bütün bütün
Bir yelkenli olup engine.
Kansam bir an güzelliğine
Kuşlar gibi serseri ömrün. (23)

Cahit Sıtkı ve Orhan Veli "hayat ve kâinata çıplak bir gözle bakmışlar, varlığı, araya bir düşünce ve hayal girmeden, sadece duyularıyla idrak etmişlerdir. Bu bakış tarzının onların eserlerine kozmik bir güzellik verdiği muhakkaktır. Fakat onlarda Varoluşçu filozof Karl Jaspers'in eserlerinde mühim bir yer verdiği "varlığı aşma duygusu" (transcendence) yoktur. İnsanı eşyadan ve hayvandan ayıran başlıca vasıf, içinde bulunduğu an ve durumu aşma iştiağıdır. Varlığın du u ırla idraki dikkati hâl-i hazır içine hapseder ve statik bir durum yaratır. Bu insan ruhunun mahiyetine aykırıdır. İnsan ruhu, düşünce, irade ve hayalini

yönelteceği bir "öte"ye muhtaçtır. Ufku kapandığı takdirde o, sebebi belirli veya belirsiz can sıkıntısıyla kıvrılır." (24)

Bu durumda olan bir insanı ne mavi deniz, ne çiçekler ve kuşlar, ne bağlar ve bahçeler, ne beyaz bulutlarla dolu ışık ışık gökyüzü hiç bir şey tatmin etmez, edemez. Böyle bir insan bunalır ve sıkılır. Bu bunalım ve sıkıntı Cahit Sıtkı ve Orhan Veli'yi içkiye götürmüştür. Cahit Sıtkı'nın yakın arkadaşı Ahmet Hamdi Tanpınar onun bu durumunu şöyle anlatır: "... Cahit'in alkole bizden çok başka türlü, bir çeşit ihtiyaçla gittiğini gördüm. Sanki içindeki başka birinin susuzluğunu gideriyordu..."

(onunla) Son uzun konuşmamız Sabahattin Eyüboğlu'nun evinde oldu. Her lahza mihverinden çıkan bir münakaşanın doldurduğu gecelerimizden biriydi. Cahit bermutat münakaşaya hemen hemen hiç girmede. Bütün gece benimle beraber oturduğu divanda, elindeki Pleade baskısı Verlaine'i karıştırdı. Bir ara bize bir kaç şiir okudu. Okurken sesi titriyor, alkolün tesiriyle olacak ikide bir hıçkırık tutuyordu. O gece çok mu içmişti, bunu bilmiyorum. Fakat devamlı içtiği, içkiyi kendisine iklim yaptığı belliydi." (25)

Bu yıllarda Orhan Veli de içkiye bir kurtarıcı gibi sarılmış ve vaktini meyhanelerde geçirmiştir. Zaten bu durumda olan bir insanın yapacağı başka bir şey de yoktur. Orhan Veli bir şiirinde "İçmeyip de ne halledeceksin" (26) diye kendine sorar. Cahit Sıtkı'nın ve Orhan Veli'nin erken ölümlerinde "İçkinin büyük bir rolü olduğu" bilinen bir gerçektir. (27) Fakat bu tabiata ve içkiye kaçış ve sığınmış hiç bir zaman onları mutlu etmemiş, içinde yaşadıkları dünya onlara dar gelmiş, gönülleri daraldıkça daralmış, çıldıracak bir hale gelmişlerdir. Cahit Sıtkı Gün Olur ki şiirinde bu halini şöyle anlatır:

Gün olur ki ne gökyüzü para eder,
Ne deniz kenarı, ne bağlar bahçeler.
Gün olur ki ne kız, ne rakı, ne şiir,
Hiç bir şey insanı sarsmaz, kandıramaz;
Her çeşmeden boş döner elindeki tas.
Gün olur ki çıldırmak işten değildir. (28)

Bu konuda Orhan Veli'nin Efkârlarım adlı şiiri de çok enteresandır:

Mektup alır, efkârlanırım;
Rakı içer, efkârlanırım;
Yola çıkar, efkârlanırım.
Ne olacak bunun sonu, bilmem.
"Kâzım'ın" türküsünü söylerler,
Üsküdar'da;
Efkârlanırım. (29)

Orhan Veli dünyanın en güzel yerlerinden biri olan "İstanbul'da Boğaziçinde", "garip", "mahzun" ve "tarifsiz kederler içinde" yaşar. "Fena" halde sıkılır. Akla hayale gelmeyecek şeylerle gönlünü avutmağa çalışır. Fakat bunda bir türlü başarılı olamaz. Hiç bir şey onun bu durumunu Misafir adlı şiiri kadar güzel anlatamaz:

Dün fena sıkıldım, akşama kadar,
İki paket cigara bana mısın demedi;

Yazı yazacak oldum, sarmadı;
Keman çaldım ömrümde ilk defa;
Dolaştım,
Tavla oynayanları seyrettim,
Bir şarkıyı başka makamla söyledim;
Sinek tuttum, bir kiprit kutusu;
Allah kahretsin, en sonunda,
Kalkım buraya geldim. (30)

Evet "Maddi kainatta hiç bir şey insanın içindeki büyük boşluğu, sonsuz işiyakı doyurmuyor. Alain'in deyimi ile büyük ve muhteşem sarayının ortasında kralın canı sıkılıyor." (31)

Yunus'un yüzyıllar önce söylediği:
Bunca varlık var iken gitmez gönül darlığı (32)

mısraı işte bu hakikatı dile getirir.

Hiç bir varlığın kendisini tatmin etmediği insan için, hayat bir ızdırıp halini alır. Bu ızdırıp o kadar ağırdır ki böyle bir ızdırıp yaşayan kişi için deliler "imrenilecek" kadar "güzel" ve "ferah" bir hayat süren insanlar haline gelir. Cahit Sıtkı'nın *Delilere Selam* adlı bir şiir yazması enteresandır. O, bu şiirinde delilerin mutluluğuna imrenir, onları hayranlıkla seyreder, onların gülümsemelerinin sırrını öğrenmek ve muztarip insanlara öğretmek ister:

Şen deliler tunmaz deliler!
Size imrendiğim oluyor,
Olan biteni düşündükçe

Öğrenmek, öğretmek isterdim,
Yağmur bakışlı insanlara,
Sırrını gülümsemenizin!

Ne güzel geçiyor gününüz,
Çektiklerimizden bîhaber
Hülyanız hakikatmış gibi

Madem ki öyle sanırsınız,
Doğrudur sen Acem Şahısın,
Sen Cengiz Han, sen de Timurlenk.

Çok daha ferah olmalıdır,
Cinnet dedikleri o cennet,
Şu akıl zindanlarımızdan! (33)

Gariptir ki Orhan Veli de aynı duygular içindedir. *Odamda* adlı şiirinde o da Cahit Sıtkı gibi kendi ifadesiyle "delirmenin tatlı vehmini" (34) duyar.

Üzerinde durulmağa, düşünülmeğe değerdir ki bu halde, azap içinde olan sadece Cahit Sıtkı ve Orhan Veli değildir. Bütün nesli azap içinde kıvranmaktadır. Mesela, aynı yıllarda Necip Fazıl, içinde bulunduğu

durumu Çile şiirinde

Aylarca gezindim, yıkık ve şaşkın
Benliğim bir kazan ve aklım kepçe,
Deliler köyünden bir menzil aşkın,
Her fikir içimde bir çift kelepçe. (35)

diye çığlıklaştırır.

Yine Behçet Necatigil, aynı yıllarda yayımladığı *Kapalı Çarşı* adlı şiir kitabına

Yaşamak azaptır çok zaman (36)

mısrarı ile başlar.

Bu öyle bir azaptır ki insan, insan olduğuna pişman olur, üzülür, diğer varlıkları kıskanır, ağaç olmak, hayvan olmak ister. Çünkü onlar insanlardan çok daha mutludur.

İnsanı eşyadan ve hayvandan ayıran şey aklıdır. İnsan, akli vasıtasıyla hem geçmiş zamanı hem de geleceği düşünür. Geçmişten lezzet alır, geleceğe ait tatlı hülyalar kurar. Fakat aklıyla diğer bütün varlıklardan üstün durumda olan insan, yine aklıyla hayattan lezzet alma noktasında hayvandan da daha aşağı bir duruma düşer. Hayvanın akli olmadığından geçmiş ve geleceği düşünemez. Hayvan için geçmiş ve gelecek yoktur, sadece hâlihazır vardır. Bu sebeple onun hazır lezzetini geçmişten gelen hüznüler, gelecekte gelen endişeler bozamaz, acılaştırır. O, içinde bulunduğu anda hayattan tam anlamıyla lezzet alır. Akli vasıtasıyla geçmişten gelen hüznüler, gelecekte gelen endişeler içinde bunalan bir insan ise, içinde bulunduğu anı da acı içinde geçirir, ondan zevk ve lezzet alamaz. Yani hayattan lezzet alma noktasında akli olmayan hayvan insandan çok daha şanslıdır.

Cahit Sıtkı insanın bu durumunu *Kur'a* adlı şiirinde şöyle dile getirir:

Ağacı kıskanırım,
Yemiş yüklü dalı var;
Bahar olsun, güz olsun,
Ne güzel masalı var.
İmrenirim arıya,
Petek petek balı var
Konduğu çiçeklerin
Penbesi var, alı var. (37)

Orhan Veli de o küçük Böcekler şiirinde

Düşünme,
Arzu et sade!
Bak, böcekler de öyle yapıyor. (38)

diyerek, böceklere imrenir böcek olmayı, onlar gibi yaşamayı arzu eder.

Cahit Sıtkı ve Orhan Veli'den yıllar önce aynı yalnızlık ve boşluk duygusuyla hayat, Ahmet Haşım'e de boş ve manasız gelmiş, "züccac-ı sanat ü fikret" ile kendini avutmaya çalışmış, fildişi kulesine çekilerek kendine has bir hayal alemi kurmuş, her şeyin kaybolduğu, belirsizleştiği geceye ve var olup olmadığını kendisinin de bilmediği O Belde'sine sığınmıştı. Haşım'in *Bir Günün Sonunda Arzu* adlı o meşhur şiiri Cahit Sıtkı ve Orhan Veli'nin yukarıdaki şiirlerine ne kadar da benzer:

Akşam, yine akşam, yine akşam,
Bir sırma kemerdir suya baksam,
Üstümde semâ kavs-ı mutalsam!

Akşam, yine akşam, yine akşam,
Göllerde bu dem bir karnış olsam! (39)

Bu yalnızlık ve boşluk duygusu Cahit Sıtkı ve Orhan Veli için hayatı "Cehennem'e" çevirir, uykularını kaçıtır. "Kara sinek düşünceler" kafalarını devamlı bir şekilde meşgul eder. Her şey onlara batar. Cahit Sıtkı "bu gidişle çıldırarak" bir hale gelir. Her Gece mi Bu Uykusuzluk adlı şiirinde Cahit Sıtkı bu halini anlatır:

Her gece mi bu uykusuzluk!
Hele saatin tıkırtısı!
Ya kara sinek düşünceler!
Çıldıracağım bu gidişle;
Yatak değil sanki Cehennem. (40)

Cahit Sıtkı *Uykusuzluk* adlı şiirinde de:

Bu zalim uykusuzluk-yolumu kesen haydut
İçimde bir çığlıktır, dudaklarımda sükût.
Dilsiz karanlıklarda beliren uykusuzluk

İçimden dışarıya akseden bir yangındır.
Bana yalnızlığımı sezdiren uykusuzluk. (41)

diyerek feryat eder.

Şunu da söylemek gerekir ki böyle muztarip bir hayat süren Cahit Sıtkı ve Orhan Veli'nin, bu sıkıntılarının, dertlerinin sebebi maddi değildir. Yani ekonomik problemleri onları bu hale getirmemiştir. Cahit Sıtkı "Diyarbakırlı zengin ve köklü bir aile çocuğudur." Hayatı boyunca maddi sıkıntıları pek olmamıştır. Orhan Veli'nin de yürekler acısı olan derdi, Değil aldı şiirinde çok açık bir şekilde anlattığı gibi "ekmek parası" değildir:

Bilmem ki nasıl anlatsam;
Nasıl, nasıl, size derdimi!
Bir dert ki yürekler acısı,
Bir dert ki düşman başına.
Gönül yarası desem...

Değil!
Ekmek parası desem...
Değil!
Bir dert ki...
Dayanılır şey değil. (42)

Gidiyorum adlı şiirinde:

Çölde bir yolcu gibi yalnızlığım içimde
Kavrulup gidiyorum.
Pervasız serçe gibi hep ganimet peşinde
Savrulup gidiyorum.

Bir kış güneşi gibi bulutların esiri,
Görünüp gidiyorum.
Ne belli bir yerim var, ne de sevdiğim biri,
Sürünüp gidiyorum. (43)

diyen Cahit Sıtkı'ya ve Odamda adlı şiirinde,

Ben miyim bu şeylerin sahibi?
Kafamda bir çocuk var meraksız.
İç alemim oyuncaktan farksız
Odam, içime bir ayna gibi.

Bir ışık oyunu var tavanda
Gölgeler seslerle birleşiyor
Ve bir karga beynimi deşiyor
Azaplar kemirdiğim bu anda.

Kardeşini öldürüyor Kaabil,
İçimde bir yalnızlık duygusu,
Ölüm kadar uzun yaz uykusu,
Sıkıntı ile geçilen sahil.

Bağlanıyor bir iple, bir sürü
Düşünce köyleri birbirine,
Çöküyor her şeyin üzerine
Hülyam boyunca kurduğum köprü.

Ve doluyor sessiz, ordularım,
Durmadan, dinlenmeden odama.
Urbam içinde yatan adama
Hayretle bakıyor dört duvarım.

Kardeşini öldürüyor Kaabil,
İçimde bir yalnızlık duygusu,
Ölüm kadar uzun yaz uykusu,
Sıkıntı ile geçilen sahil.

Ve delirmenin tatlı vehmini
Sessizlik odama dolduruyor.
Kargam hala başımda duruyor
Bulmak'çün beyin cehennemini.

Düşüp yatağın dalgalarına
Günlerce sürüyor bu yolculuk.
Durmadan akıtıyor bir oluk
Korkuyu sükutun mezarına.

Kardeşini öldürüyor Kaabil,
İçimde bir yalnızlık duygusu,
Ölüm kadar uzun yaz uykusu,
Sıkıntı ile geçilen sahil,

Dünyaya tek gelen insan gibi
Atlıyorum bir Hint dağına.
Giriyor kafamın darlığına
Kimsesiz dünyaların sahibi.

Gidip gelmede aynı his,
Ulaşmıyor iskeleye çıma.
Ansızın dikiliyor karşıma
Boynum kalınlığındaki ceviz.

Kardeşini öldürüyor Kaabil,
İçimde bir yalnızlık duygusu,
Ölüm kadar uzun yaz uykusu,
Sıkıntı ile geçilen sahil. (44)

diyen Orhan Veli'ye, onların bu perişan, derbeder hayatlarına üzülmemek mümkün değil.

Yazımı Türk edebiyatı üzerine yaptığı dikkate değer araştırma ve incelemeleriyle tanınan Mehmet Kaplan'ın şu cümleleriyle bitiriyorum:

"Bitirdi beni bu içki, bu kumar
Ne saklıyayım gaflet ettiğimi?
Elimle baurmuşum gençliğimi..."

diyen, zavallı ve bedbaht şaire, devri ve muhiti dolayısıyla düştüğü hatalardan dolayı acınak lazımdır. Orhan Veli, Sait Faik ve Cahit Sıtkı, bu genç yaşlarında ölün ç kıymetli edebiyatçı, hayatları ve ölümleri

ile bize yıkılan ve kurtarılması lazım gelen bir neslin mevcudiyetini haber veriyor. Onların eserlerinde bir kısım gençliği harabiye sürükleyen içtimai ve ruhi sebepler, açık olarak görülür. Onları sadece bir sanat eseri olarak değil, bir şahadet ve vesika olarak okumak lazımdır.” (45)

KAYNAKLAR

- 1) Cahit Sıtkı Tarancı, Bütün Şiirleri, 2. b., Can Yay., İst. 1980, s. 197-198
- 2) Orhan Veli, Bütün Şiirleri, 22. b., Can Yay., İst. 1984, s. 119
- 3) Bütün Şiirleri, s. 188
- 4) Mehmet Kaplan, Cumhuriyet Devri Türk Şiiri, 2. b., Dergah Yay., İst. 1975, s. 133
- 5) Yunus Emre Divanı, Dergah Yay., İst. 1979, s. 97
- 6) Kaplan, Cumhuriyet Devri Türk Şiiri, s. 109-110
- 7) Mehmet Kaplan, İnci Enginün, Birol Emil, Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi, İst. Üniv. Edebiyat Fak. Yay., 1974, s. 490
- 8) Mehmet Kaplan, Edebiyat Üzerine Araştırmalar I, Dergah Yay., İst. 1976, s. 313
- 9- Bu konuda geniş bilgi için bk. Orhan Okay, Beşir Fuad, Hareket Yay., İst. 1969
- 10) Rübab-ı Şikest ve Diğer Eserleri, 2. baskı, İnkılap ve Aka Yay., İst. 1973, s. 368
- 11) a.g.e., s. 368
- 12) Rübailer, Yahya Kemal Enst. Yay., İst. 1963, s. 16
- 13) Mehmet Kaplan, Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar II, Dergah Yay., İst. 1987, s. 268
- 14) Bütün Şiirleri, s. 132
- 15) a.g.e., s. 32
- 16) Bütün Şiirleri, s. 50
- 17) Muharrem Ergin, Türk Dili, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., Ankara, 1977, s. 7
- 18) Kaplan, Cumhuriyet Devri Türk Şiiri, s. 113
- 19) Bütün Şiirleri, s. 72
- 20) a.g.e., s. 207
- 21) a.g.e., s. 185

- 22) a.g.e., s. 168
- 23) Bütün Şiirleri, s. 27-28
- 24) Kaplan, Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar II, s. 328
- 25) Ahmet Hamdi Tanpınar, Edebiyat Üzerine Makaleler, 2. t., Dergah Yay., İst. 1977, s. 444-447
- 26) Bütün Şiirleri, s. 100
- 27) Kaplan, Cumhuriyet Devri Türk Şiiri, s. 134
- 28) Bütün Şiirleri, s. 177
- 29) Bütün Şiirleri, s. 114
- 30) a.g.e., s. 122
- 31) Mehmet Kaplan, Edebiyatımızın İçinden, I. b., Dergah Yay., İst. 1978, s. 14
- 32) Yunus Emre Divanı, s. 457
- 33) Bütün Şiirleri, s. 103
- 34) Bütün Şiirleri, s. 22
- 35) Çile, Büyük Doğu Yay., 7. b. İst. 1979, s. 14
- 36) Kapalı Çarşı, İst. 1946, s. 5
- 37) Bütün Şiirleri, s. 99
- 38) Bütün Şiirleri, s. 107
- 39) Yaşar Nabi, Ahmet Haşim, Hayatı, Sanatı, Eserleri, Varlık Yay., İst. 1952, s. 52
- 40) Bütün Şiirleri, s. 90
- 41) a.g.e., s. 52
- 42) Bütün Şiirleri, s. 121
- 43) Bütün Şiirleri, s. 40
- 44) Bütün Şiirleri, s. 21-22
- 45) Edebiyatımızın İçinden, s. 195